

รายงานการศึกษาโครงการย่อยที่ 1
การวิเคราะห์หลักสูตรพัฒนาบุคลากรพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาล
ในพื้นที่ภาคใต้

วงจันทร์ เพชรพิเชษฐเชียร¹
 ศิริรัตน์ โกศลยวัฒน์¹
 พรทิวา กงคุณ²

สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะบริเวณ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว มีประชาชนจำนวนมาก สูญเสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บรุนแรง บุคลากรสาธารณสุขขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน และเกิดการลาออก โอนย้ายออกจากพื้นที่จำนวนมาก บุคลากรสาธารณสุขที่เหลืออยู่ต้องปรับกระบวนการให้บริการ โดยพัฒนาศักยภาพการบริการที่สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะ การส่งบัณฑิตใหม่เข้าไปทำงานในพื้นที่จะต้องคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะ บัณฑิตให้มีคุณสมบัติเฉพาะ เช่น มีความตื่นตัวและความไวต่อความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม (cultural awareness and cultural sensitivity) มีความรู้และทักษะในการจัดการกับสาธารณภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (man-made disaster) เป็นต้น ปัญหาที่ต้องการคำตอบในขณะนี้คือ สถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรสาธารณสุข ที่สำคัญคือสถาบันการศึกษาพยาบาล มีหลักสูตรที่ผลิตหรือเตรียมบัณฑิตที่มีคุณลักษณะสำคัญๆ ที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด รวมทั้งมีมาตรการอย่างไรในการดำเนินการเพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษานี้ปฏิบัติงานในพื้นที่ได้

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหนึ่งในหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการผลิตบัณฑิตพยาบาล เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนภาคใต้ นอกจากนี้คณะพยาบาลศาสตร์ มีสถาบันสมทบ คือวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข อีก 6 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถาบันที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2 แห่ง คือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส อย่างไรก็ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบันคือหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี เป็นหลักสูตรจัดเตรียมขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในภาพรวมของทั้งประเทศ โดยเฉพาะหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เป็นหลักสูตรกลางที่ใช้กับวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ อาจไม่มีความจำเพาะกับปัญหาชายแดนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและนับวันจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น

¹ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
² วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส

หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีศักยภาพในการผลิตบุคลากรทางการพยาบาล ควรขยายบทบาทในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพและมีคุณลักษณะพิเศษที่จะให้บริการในพื้นที่เสี่ยงภัยได้ โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนว่ากำลังการผลิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และหลักสูตรพยาบาลที่ดำเนินการอยู่แล้วนั้นเป็นอย่างไร มีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไร เพื่อนำข้อสรุปที่ได้เสนอแนะความเป็นไปได้ที่จะเสนอหลักสูตรที่ผลิตและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรพยาบาลที่สามารถตอบสนองความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาความสามารถในการผลิตบัณฑิตพยาบาลและบุคลากรสาธารณสุขของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี) หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ (หลักสูตร 4 ปี) หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี) หรือหลักสูตรอื่นๆ ที่เทียบเท่า ทั้งที่สอนในระบบปกติ สอนภาคพิเศษ และสอนในระบบทางไกล
3. ศึกษารูปแบบการบริหารหลักสูตรของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
4. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยที่ได้ จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตพยาบาล และหรือหลักสูตรอื่นๆ (เช่น หลักสูตรเฉพาะทาง หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น) เพื่อพัฒนาพยาบาลที่มีคุณสมบัติพิเศษ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนในภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะพื้นที่เสี่ยงภัยในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นผู้รับผิดชอบหลักและประสานความร่วมมือกับวิทยาลัยพยาบาลและวิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผสมผสานวิธีการศึกษาและเก็บข้อมูลหลายรูปแบบ คือ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

1. การศึกษาเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1. หลักสูตรพยาบาล และหลักสูตรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. คำอธิบายรายวิชา ประมวลรายวิชา แผนการสอน โดยเฉพาะรายวิชาที่มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถทางการพยาบาล การพัฒนานักศึกษาให้มีความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง (cultural sensitivity) ทักษะในการบรรเทาสาธารณภัยจากผู้ก่อการร้ายและอื่นๆ

3. รายงานวิจัยผลการติดตามบัณฑิตของสถาบันการศึกษาพยาบาล และสาธารณสุขในภาคใต้ตอนล่าง

4. รายงานของสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับกำลังการผลิตของสถาบัน จำนวนอาจารย์ จำนวนปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษาของสถาบัน

การศึกษาในส่วนนี้ เป็นการรวบรวมและประมวลข้อเท็จจริงที่ปรากฏ มารวบรวมเขียนเป็นรายงาน

2. การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เป็นการศึกษาแบบสำรวจ เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าสถาบันการศึกษาพยาบาล/สาธารณสุข ผู้รับผิดชอบหลักในการบริหารหลักสูตร ผู้แทนอาจารย์ ผู้แทนนักศึกษาของสถาบันการศึกษาพยาบาล/สาธารณสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

—

ขอบเขตการศึกษา

การวิเคราะห์หลักสูตรพัฒนาบุคลากรพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาลในพื้นที่ภาคใต้ ในการศึกษาครั้งนี้ ครอบคลุมทั้งหลักสูตรการพยาบาลและการสาธารณสุข และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรพยาบาลและสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษา

ในการรายงาน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 2) ความสามารถในการผลิตพยาบาลและบุคลากรสาธารณสุขของสถาบันการศึกษา 3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่จัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และ 4) จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตรต่างๆ

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1.1 เอกสารหลักสูตรและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลการสอน แผนการสอน (มีเพียงบางหัวข้อ) รายงานการประเมินตนเอง และรายงานการติดตามบัณฑิต หลักสูตรที่เป็นตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งหมด 11 หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนในระดับประกาศนียบัตรถึงระดับปริญญาตรี จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง 4 สถาบัน และสถาบันที่จัดการเรียนการสอนระบบทางไกล 2 สถาบัน (ตาราง 1-1)

1.2 ผู้บริหารสถาบันการศึกษา (5 คน) ผู้บริหารรายวิชา และอาจารย์ผู้สอน (14 คน) จากสถาบันที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวมจำนวน 19 คน (ตาราง 1-2)

1.3 นักศึกษา จำนวน 38 คน (ตาราง 1-2)

ตาราง 1-1 แสดงข้อมูลหลักสูตร ระดับของหลักสูตร และสถาบันการศึกษา

ชื่อหลักสูตร	ระดับของหลักสูตร	สถาบันการศึกษา
1. พยาบาลศาสตร์เทียบเท่าปริญญาตรี (ต่อเนื่อง 2 ปี) พ.ศ. 2542	ปริญญาตรี	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา*
2. พยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545	ปริญญาตรี	
3. พยาบาลศาสตร์เทียบเท่าปริญญาตรี (ต่อเนื่อง 2 ปี) พ.ศ. 2542	ปริญญาตรี	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส*
4. พยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545	ปริญญาตรี	
5. พยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี) พ.ศ. 2548	ปริญญาตรี	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
6. พยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2546	ปริญญาตรี	
7. ประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน	ประกาศนียบัตร	— วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้
8. ประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) (ต่อเนื่อง 2 ปี)	ประกาศนียบัตร	
9. วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สาธารณสุขชุมชน)	ปริญญาตรี	
10. สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี)	ปริญญาตรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
11. พยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี)	ปริญญาตรี	สาขาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
12. สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (4 ปี)	ปริญญาตรี	สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
13. สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (2 ปี)	ปริญญาตรี	
	ประกาศนียบัตร	

* ใช้หลักสูตรกลางของสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

ตาราง 1-2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สถาบันการศึกษา	จำนวน			
	ผู้บริหาร	อาจารย์	นักศึกษา	
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา	1	7	6	
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส*	1	4	10	
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	1	1	6	
วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้	1	1	8	
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	-	-	5	
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	1	1*	3	
	รวม	5	14	38

* เป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหาร

2. ความสามารถในการผลิตบุคลากรพยาบาลและสาธารณสุข

ผลการศึกษา ในการศึกษาคั้งนี้กลุ่มตัวอย่างสถาบันการศึกษามีความสามารถในการผลิตโดยอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ คุณวุฒิอาจารย์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกมีบุคลากรสายสนับสนุนที่ช่วยประสานงานหรือช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมาย ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการสอนภาคปฏิบัติ สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของสภาวิชาชีพ คือ 1:8 โดยเป็นอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษจากแหล่งฝึกที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์เฉพาะสาขา และได้รับการแต่งตั้งจากสถาบันซึ่งสามารถสอนและนิเทศนักศึกษาได้อย่างใกล้ชิด

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างมีปัจจัยเกื้อหนุนได้แก่ ห้องสมุด หนังสือ ตำรา วารสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนใหญ่มีคอมพิวเตอร์สำหรับนักศึกษา 1 เครื่องต่อนักศึกษา 4-6 คน และมีห้องปฏิบัติการ สำหรับฝึกทักษะการปฏิบัติก่อนที่นักศึกษาจะไปปฏิบัติจริง สำหรับห้องเรียนและแหล่งฝึกปฏิบัติของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีห้องเรียนและแหล่งฝึกที่เพียงพอ ทั้งนี้มีการประสานงานกันของสถาบันการศึกษาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้จำนวนของนักศึกษามากเกินไปโดยการใช้นิเทศสัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษา 1:8 และกลุ่มตัวอย่างบางแห่งมีการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติในช่วงเวรบ่าย-ดึก

จากการรายงานผลการติดตามบัณฑิตของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ความพึงพอใจของนายจ้างและผู้สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนความรู้ความสามารถด้านวิชาชีพ ด้านการใช้กระบวนการพยาบาล การบริหาร การให้การดูแลรักษาการวิจัยและความสามารถพื้นฐานพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังแสดงในตาราง 2-1

ตาราง 2-1 แสดงความสามารถในการผลิต และผลการติดตามบัณฑิต

สถาบัน รายการ	คณะพยาบาลฯ	วพบ.ยะลา	วพบ.	ม.บูรพา	วสส.
	ม.อ		นราธิวาส		
ความสามารถในการผลิต	พยาบาล	พยาบาล	พยาบาล	สาธารณสุข	สาธารณสุข
1. อาจารย์	110	35	26	31	21
ป.เอก	26	-	1	24	
ป.โท	83	19	19	7	
ป.ตรี	1	5	5	-	
2. สายสนับสนุน	109, 112	35	35	31	
3. สัดส่วนอาจารย์: นักศึกษา	1:8	1:8.46	1:12	ไม่ได้ระบุ	1:6-9
4. ปัจจัยเกื้อหนุน	571	296	321	651	284
- ห้องสมุด	มี	มี	มี	มี	มี
- หนังสือ, ตำรา	7,077	15,766	15,439	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- วาสารไทย, อังกฤษ	มี	มี	มี	มี	มี
- คอมพิวเตอร์	1:5.94	1:6.29	ไม่ระบุ	1:3.596	มี
- ห้องปฏิบัติการ (พยบ.)	มี	มี	มี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
5. ผลการติดตามบัณฑิต	มาก	มาก	— มาก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- ความพึงพอใจนายจ้าง	มาก	มาก	มาก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ

3. โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่จัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

การนำเสนอข้อมูลด้านเนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการบริหารหลักสูตร จะนำเสนอเป็นรายสถาบัน ยกเว้นสถาบันที่มีธรรมชาติการจัดการศึกษาใกล้เคียงกัน คือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา และนราธิวาส ทั้งนี้ข้อมูลที่น่าเสนอเป็นการประมวลผลจากข้อมูลที่เป็นเอกสารหลักสูตร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา และนราธิวาส

3.1.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา และนราธิวาส มีการดำเนินการผลิตพยาบาล โดยใช้หลักสูตรกลางของสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 3-1 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 144 และ 74 หน่วยกิต ตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณสุข 2 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณภัยประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความ

เข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 1 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 3-1 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี ⁽¹⁾	2 ปี ⁽²⁾
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	144	74
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข		
2.1 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น ⁽³⁾	2	-
2.2 ปฏิบัติการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ⁽³⁾	2	-
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	3
3.1 สังคมไทย/ไทยศึกษา	2	2
3.2 ปรัชญาและศาสนา	2	2
3.3 สุนทรียศาสตร์	3	-
3.4 มนุษย์กับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม		

⁽¹⁾ = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี)

⁽²⁾ = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

⁽³⁾ = ขณะทำการศึกษารายวิชายังไม่เปิดดำเนินการ เนื่องจากเป็นรายวิชาในหลักสูตรใหม่ ที่ยังไม่ถึงช่วงปีที่มีการศึกษา

3.1.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลราชชนนีสยามและนราธิวาส มีการบริหารหลักสูตรโดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตร คณะกรรมการวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้าภาควิชา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และมีผู้ประสานงานรายวิชาและอาจารย์ประจำ รับผิดชอบในการสอน

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ อาจารย์ผู้สอนมีความเอื้ออาทร มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักศึกษา เปรียบเสมือนพี่กับน้อง และอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งสามารถเข้าใจวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ที่นี่เป็นอย่างดี

อุปสรรคในการบริหารหลักสูตร คือ อาจารย์มีประสบการณ์การสอนน้อย และสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบัน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการฝึกปฏิบัติงานในชุมชนของนักศึกษา

3.1.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

นักศึกษาเรียนรู้เนื้อหาสาระและความแตกต่างเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ในรายวิชาพื้นฐานต่างๆ และรายวิชาทางการพยาบาล โดยการจัดการเรียนการสอน อาจารย์พยายามจัดกิจกรรมเอื้อให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดการยอมรับในเรื่องวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักศึกษาได้สัมผัสชุมชน ตั้งแต่ชั้นปีต้นๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้และมีความเข้าใจในวิถีชุมชน อย่างไรก็ตามการจัดการกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะ/สมรรถนะทางวัฒนธรรม (cultural competence) ยังไม่ชัดเจน ไม่มีการประเมินสมรรถนะนักศึกษาในเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้านสาธารณสุข/การช่วยเหลือเมื่อเกิดวินาศภัย

มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้นปรากฏ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าเน้นการสอนในภาคทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ซึ่งนักศึกษาต้องการให้มีการฝึกปฏิบัติมากกว่านี้ เพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้

3.2 วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้

3.2.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้ มีการดำเนินการผลิตบุคลากรสาธารณสุข โดยใช้หลักสูตรกลางของสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข โดยมีการดำเนินการผลิตบุคลากรสาธารณสุข 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขชุมชน) หลักสูตร 4 ปีหลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) ค่อเนื่อง 2 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน หลักสูตร 2 ปี ตาราง 3-2 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 148, 79 และ 86 หน่วยกิตตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณสุข 20 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณสุขประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 8 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 2 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 3-2 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรสาธารณสุขสุขชุมชนและเวชกิจฉุกเฉิน สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี ⁽⁴⁾	2 ปี ⁽⁵⁾	2 ปี ⁽⁶⁾
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	148	79	86
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข			
2.1 การปฐมพยาบาลและการพยาบาลพื้นฐาน	3	-	-
2.2 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 1	2	-	-
2.3 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 2	2	-	-
2.4 การปฐมพยาบาล	-	2	-
2.5 การส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม	-	2	-
2.6 อนามัยชุมชน	-	2	-
2.7 การประเมินสภาพ	-	-	3
2.8 การยกและการเคลื่อนย้าย	-	-	1
2.9 เทคนิคหัตถการเบื้องต้น	-	-	4
2.10 การกู้ชีพ 1	-	-	4
2.11 ระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน	-	-	1
2.12 การกู้ชีพ 2	-	-	4
2.13 ปฏิบัติการกู้ชีพ 1	-	-	1
2.14 การฝึกปฏิบัติเวชกิจฉุกเฉิน	-	-	3
2.15 การบริการการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาล	-	-	4
2.16 การปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาล	-	-	2
2.17 การกู้ชีพ 3	-	-	3
2.18 การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน	-	-	3
2.19 ปฏิบัติการกู้ชีพ 2	-	-	1
2.20 การฝึกปฏิบัติงานเวชกิจฉุกเฉิน 2	-	-	6
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น			
3.1 พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนเอง	3	-	-
3.2 วิถีไทย	3	-	-
3.3 สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง	-	-	2
3.4 หลักศาสนา	-	2	1
3.5 มนุษย์และสิ่งแวดล้อม	-	1	2
3.6 ศูนทฤษฎศาสตร์	-	-	1
3.7 การศึกษาดูงาน	-	-	1
3.8 พลวัตกลุ่ม	-	-	1

⁽⁴⁾ = หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขชุมชน) (หลักสูตร 4 ปี)

⁽⁵⁾ = หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร (สาธารณสุขชุมชน) (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

⁽⁶⁾ = หลักสูตรประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน (หลักสูตร 2 ปี)

3.2.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้ มีรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการบริหารหลักสูตร และมีอาจารย์รับผิดชอบเป็นหัวหน้ากลุ่มหลักสูตรแต่ละหลักสูตร ก่อนเปิดปีการศึกษา มีการจัดสัมมนาอาจารย์ เพื่อแก้ไขปัญหาในรอบปีที่ผ่านมา การบริหารหลักสูตรมีการพัฒนาให้เป็นในรูปแบบกรรมการวิชาการ โดยมีอาจารย์ประจำทั้งหมด 21 คน แยกเป็น 2 หลักสูตรคือ สาธารณสุขศาสตร์และสาธารณสุขชุมชน หลักสูตร 4 ปีและ 2 ปี ในส่วนของเวชกิจฉุกเฉิน ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตร มีอาจารย์ประจำ 1 คนและเป็นเจ้าหน้าที่เวชกิจ ซึ่งทำหน้าที่อยู่ในโรงพยาบาลเป็นผู้ดูแลนักศึกษาในการฝึกภาคปฏิบัติ

การรับสมัครหลักสูตรสาธารณสุขชุมชน 4 ปีและ 2 ปี ใช้ระบบการคัดเลือกตามเกณฑ์ของสำนักงานการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนหลักสูตรเวชกิจฉุกเฉินกระทรวงสาธารณสุขและวิทยาลัยฯร่วมกันดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าเรียนเอง

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริม คือ อาจารย์ในวิทยาลัยฯ มีพื้นฐานมาจากหลากหลายวิชาชีพ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้แบบสหสาขาวิชาชีพสูง

อุปสรรค คือ จำนวนอาจารย์มีน้อย และบางสาขาวิชาชีพมีอาจารย์จำนวนน้อย เช่น

ทันตกรรม

3.2.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลาม จากการอยู่ร่วมกันและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ด้านสาธารณสุข

นักศึกษาเรียนรู้และมีโอกาสฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเมื่อเกิดอุบัติเหตุและสาธารณสุขสูง โดยเฉพาะในหลักสูตรเวชกิจฉุกเฉิน กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะของการจัดประสบการณ์จริง เช่น การจัดให้นักศึกษาปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กู้ภัยหรือหน่วยบริการฉุกเฉินของโรงพยาบาล ที่ให้บริการ ณ จุดเกิดเหตุ การฝึกปฏิบัติในฐานะผู้ช่วยแพทย์ การฝึกอบรมโดยเจ้าหน้าที่จากศูนย์เรนทรและการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาฝึกงานที่ศูนย์เรนทร

3.3 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

3.3.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช มีการดำเนินการผลิตพยาบาล โดยใช้หลักสูตรการพยาบาลศาสตรบัณฑิตและสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 2

หลักสูตร คือ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรการพยาบาลศาสตรบัณฑิต ต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 3-3 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 144 และ 78 หน่วยกิต ตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณสุข 4 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณสุขประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 3 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 3-3 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตและพยาบาลศาสตรบัณฑิต รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี ⁽⁷⁾	2 ปี ⁽⁸⁾
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	144	78
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข		
2.1 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น	6	-
2.2 บรรเทาสาธารณสุข	6	-
2.3 การจัดการสาธารณสุข	6	-
2.4 การพยาบาลชุมชนและการรักษาเบื้องต้น	-	6
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น		
3.1 ไทยศึกษา	6	6

⁽⁷⁾ = หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี)

⁽⁸⁾ = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

3.3.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นการสอนระบบทางไกล ไม่มีชั้นเรียน ระบบการเรียนการสอนจะอยู่ในรูปชุดวิชา มีกรรมการบริหารชุดวิชา ซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการ 1 คน กรรมการด้านเนื้อหา 2 คน กรรมการด้านการวัดผล 1 คน กรรมการโสต 1 คน ซึ่งแต่งตั้งผ่านสาขาวิชา จะมีวาระ 2 ปี

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ คือ สื่อการเรียนการสอนซึ่งจัดทำโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งที่เป็นอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยและอาจารย์จากสถาบันอื่นๆ ทั้งในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์คือตำราและ

หนังสือประกอบชุดวิชา และสื่ออื่นๆ เช่น วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ สื่อการเรียนรู้เหล่านี้ ผ่านกระบวนการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย

อุปสรรคสำคัญของการศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชคือ คือ การไม่จำกัดคุณภาพของผู้เข้าเรียน ทำให้มีผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างและหลากหลายมาก ระบบการศึกษาผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าจากตำราและหนังสือประกอบชุดวิชา ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมทั้งหมด กอปรกับการเรียนระบบทางไกล นักศึกษาส่วนหนึ่งมีความจำกัดเรื่องการเข้าถึงและการสืบค้น เพื่อค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

หลักสูตรมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรม และให้คำนิยามะปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าสิ่งที่เรียนรู้และปฏิบัติไม่แตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติก่อนที่จะเข้าเรียน ในหลักสูตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว มีความคุ้นเคยกับพฤติกรรมของผู้รับบริการ ตรงกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจารย์/ผู้บริหารหลักสูตร คือ หลักสูตรไม่ได้จัดเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องนี้ขึ้นมาโดยเฉพาะ แต่ใช้การสอดแทรกและให้ผู้เรียนมองผู้รับบริการแบบองค์รวม ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลในการให้บริการอยู่แล้ว

ด้านสาธารณสุข

เช่นเดียวกับสาระทางด้านวัฒนธรรม คือ มีเนื้อหารายวิชากำหนดให้เรียน ส่วนในการฝึกปฏิบัติ ไม่ชัดเจน โอกาสที่นักศึกษาจะได้ฝึกฝนเพิ่มพูนทางภาคปฏิบัติ จะขึ้นอยู่กับว่านักศึกษาปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานใด ไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในเรื่องนี้โดยตรง

3.4 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3.4.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีการดำเนินการผลิตพยาบาล โดยใช้หลักสูตรการพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 3-4 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 140 และ 73 หน่วยกิตตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณสุข 3 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณสุขประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศานนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 4 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 3-4 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี ⁽⁹⁾	2 ปี ⁽¹⁰⁾
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	140	73
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข		
2.1 การพยาบาลผู้ป่วยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	3	-
2.2 การดูแลรักษาเบื้องต้น	2	2
2.3 ปฏิบัติการดูแลรักษาเบื้องต้น	-	2
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น	2	2
3.1 ภูมิปัญญาตะวันออกและการดูแลสุขภาพแบบผสมผสาน		

⁽⁹⁾ = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี)

⁽¹⁰⁾ = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

3.4.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีรองคณบดีฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับปริญญาตรี ในการกำกับดูแล และควบคุมมาตรฐานการจัดหลักสูตรระดับในระดับคณะฯ มีหัวหน้าภาควิชาทุกภาควิชา กำกับดูแล และควบคุมมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนในระดับภาควิชา (ระดับรายวิชา) ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ คือ นโยบายสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาตะวันออก และการพยาบาลที่เน้นองค์รวม คณะฯ จึงมีกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว ที่ช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสสัมผัส และตระหนักในเรื่องนี้มากขึ้น ระดับมหาวิทยาลัย หลังจากที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ มหาวิทยาลัย ส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกิจกรรม เช่น เปิดเสวนาเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ให้นักศึกษาที่มีพื้นฐานจากต่างศาสนาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมลักษณะดังกล่าว ยังไม่สามารถจูงใจให้นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วม ยังคงเป็นเพียงความสนใจของนักศึกษาบางคน บางกลุ่มเท่านั้น

3.4.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

นักศึกษาเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ที่สำคัญคือรายวิชาภูมิปัญญาตะวันออก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาพบว่า รายวิชาดังกล่าว ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจธรรมชาติ เอกลักษณ์ท้องถิ่นและความแตกต่างระหว่างบุคคล

มากขึ้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในขณะดูแลผู้ป่วย อย่างไรก็ตามนักศึกษาสะท้อนว่าการพัฒนาในเรื่องนี้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและความเชื่อของนักศึกษาแต่ละคน อาจยังไม่สามารถบอกได้ว่าหลักสูตรสามารถพัฒนานักศึกษาให้มีความไวในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การเรียนในรายวิชาพื้นฐานทั่วไป มีส่วนช่วยพัฒนาให้มีความเข้าใจในเรื่องมนุษย์และวัฒนธรรมด้วย เช่น รายวิชา จิตวิทยา พัฒนาการ เป็นต้น

ด้านสาธารณสุข

เนื่องจากหลักสูตรที่นำมาวิเคราะห์เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่ (พ.ศ. 2546)-ขณะที่ทำ การศึกษา รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรยังไม่เปิดทำการสอน อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทำให้ทราบว่ามีการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ป่วยอุบัติเหตุ การช่วยเหลือเบื้องต้น และการบรรเทาสาธารณสุข ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ซึ่งเรียนหลักสูตรเก่า ซึ่งมีเนื้อหาและลักษณะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องนี้ ไม่แตกต่างไปจากหลักสูตรใหม่ พบว่า นักศึกษาให้ข้อมูลว่าประสบการณ์ภาคปฏิบัติในเรื่องนี้มีน้อยไม่เพียงพอ มีนักศึกษาเพียงบางคนบางกลุ่มเท่านั้นที่มีโอกาสหมุนเวียนฝึกปฏิบัติที่แผนกฉุกเฉิน

3.5 มหาวิทยาลัยบูรพา

3.5.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยบูรพา มีการดำเนินการบุคลากรสาธารณสุข โดยใช้หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 3-5 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 74 หน่วยกิต มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณสุข 2 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณสุขประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 5 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 3-5 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร

2 ปี⁽¹⁾

1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	74
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข	
2.1 การจัดการวินาศภัย	3
2.2 ความปลอดภัยในการทำงาน	2

สาระในโครงสร้างหลักสูตร

2 ปี⁽¹¹⁾

3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 สุขภาพอนามัยต่างวัฒนธรรม	3
3.2 การวินิจฉัยชุมชน	2
3.3 พฤติกรรมสุขภาพเบื้องต้น	2

⁽¹¹⁾ = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

3.5.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรที่ทำการศึกษาคือหลักสูตรที่มีการบริหารหลักสูตรแบบพิเศษ . คือ เป็น

โครงการความร่วมมือระหว่างสาธารณสุขจังหวัด และสาธารณสุขอำเภอ จังหวัดนครราชสีมา และคณะสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา มีศูนย์อำนวยการเรียนการสอนที่จังหวัดนครราชสีมา การจัดการเรียนการสอนใช้อาจารย์จากม.บูรพา และอาจารย์จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นอาจารย์พิเศษ เช่น จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีมาร่วมสอน การบริหารรายวิชาจัดการสอนแบบชุดวิชา (module) คือ เรียนคราวละ 1 วิชา เมื่อจบเนื้อหาจัดสอบทันที กิจกรรมการสอนเน้นการบรรยาย ชม วิดีทัศน์ ประชุมกลุ่ม และทำรายงาน ขาดการฝึกปฏิบัติจริง

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ การรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ให้ลาเรียนได้ในวันศุกร์ สัปดาห์ละ 1 วัน

อุปสรรค คือเรื่องของเวลาที่จำกัด จึงจัดกิจกรรมเฉพาะในชั้นเรียน และอาจารย์สอน

ก่อนข้างรวบรัดด้วยข้อจำกัดของเวลา และให้นักศึกษานำความรู้ไปปฏิบัติเองขณะปฏิบัติงาน ทำให้นักศึกษาขาดโอกาสที่จะเรียนรู้ในลักษณะการเชื่อมโยงความรู้สู่ภาคปฏิบัติจากอาจารย์ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงปัจจัยด้านภาษาที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสาร ในการที่จะทำความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น ถึงแม้จะเป็นคนในพื้นที่ก็ตาม รวมถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ ความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้มีผลต่อการเรียนในลักษณะนี้ เนื่องจากต้องรีบเร่งเรียนให้เสร็จ จากเดิมเลิกเรียน ประมาณ 17.30 น. ต้องเลื่อนเวลาให้เสร็จเร็วขึ้นเป็น 16.30 น.

3.5.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ในหลักสูตรมีรายวิชาที่บรรจุเนื้อหาเรื่องวัฒนธรรมอยู่บ้าง เช่น รายวิชาการวินิจฉัยชุมชน แต่ไม่มีการเน้นเรื่องนี้มากอาจเป็นเพราะถูกรับรู้ว่ามีผู้เรียนเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว มีประสบการณ์เดิมเป็นทุนอยู่ ในขณะที่อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่คือผู้ที่มีจากต่างถิ่น ยังมีความรู้วัฒนธรรมทางได้น้อย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องนี้ทำโดยจัดให้นักศึกษารวมกลุ่ม อภิปราย และเผยแพร่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ด้านสาธารณสุข

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่ายังไม่เรียนเนื้อหาสาระดังกล่าว แต่จากการพิจารณาในหลักสูตร คาดว่าจะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมือนรายวิชาอื่นๆ ก็เน้นภาคทฤษฎีมากกว่า การปฏิบัติจริง ควรจัดให้มีการฝึกปฏิบัติหรืออย่างน้อยมีการซ้อมก็ได้

4. จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตร

ทุกสถาบันมีความได้เปรียบในเรื่องธรรมชาติของความเป็นอยู่ร่วมกันของนักศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การใช้ชีวิตร่วมกันจากพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ต่างศาสนา ต่างภูมิสำเนา) อย่างไรก็ตามในการจัดเนื้อหาหลักสูตร อาจยังไม่ได้ดึงเอาจุดแข็งนี้มาเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระทางการพยาบาล/การสาธารณสุขอย่างชัดเจน และมีได้กำหนดการติดตามประเมินผลนักศึกษาในเรื่องนี้ว่าเป็นรูปธรรม

ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่เมื่อพิจารณาจากคำอธิบายรายวิชา มีสาระที่ทำให้ศึกษามีความรู้และความเข้าใจเรื่องมนุษย์และความแตกต่างทางวัฒนธรรม อยู่พอสมควร แต่จากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาพบว่ารูปแบบไม่ชัดเจน ส่วนที่มีการพัฒนาจะเสริมอยู่ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเสียมากกว่า จึงยังไม่มีกำหนดรูปแบบการวัดและประเมินทักษะเรื่องความไวต่างวัฒนธรรมอย่างจริงจัง

ปัญหาเรื่องการสื่อสารระหว่างอาจารย์ นักศึกษา กับผู้ป่วย(ภาษาที่แตกต่างกัน) ทำให้มีข้อจำกัดเรื่องความเข้าใจที่ตรงกัน และเมื่อวิเคราะห์หลักสูตรพบว่าไม่มีการจัดสอนเรื่องการใช้ภาษาของคนในพื้นที่

สรุปและอภิปรายผล

ในภาพรวม ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่สอดแทรกสาระเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยยังไม่มีกำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์ และยังไม่มีการประเมินสมรรถนะในเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ช่วยพัฒนานักศึกษาให้เข้าใจความเป็นไปของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่จัดการสอนหัวข้อการจัดการสาธารณสุข คือมีการพัฒนานักศึกษาทางด้านความรู้ต่อการพัฒนาทักษะด้านนี้ยังมีน้อย มีนักศึกษาเพียงบางกลุ่ม บางคนเท่านั้นที่มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติในส่วนนี้ ยกเว้นนักศึกษาในหลักสูตรเวชกิจฉุกเฉิน ที่มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงค่อนข้างสูง